

17. Чепульченко Т.О. Соціальна відповідальність: поняття та сутність [Електронний ресурс] / Т.О. Чепульченко. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/VKPI_soc/2010_1/Chepylchenko.pdf

18. Science-Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.science-dictionary.com/definition/social-responsibility.html>

УДК 332.146.2 (477)

СУЧАСНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ

Журба І.Є., Хмельницький національний університет

Вступ. В умовах європейських бігравітаційних процесів України, транскордонне співробітництво сприяє вирівнюванню якості життя населення до середньоєвропейського, та заохочує вільне переміщення через кордон товарів, послуг, капіталу та трудових ресурсів. Особливо актуальним є те, що транскордонне співробітництво відіграє роль науково-дослідної лабораторії для випробування та адаптації європейського законодавства, інструментарію підвищення ролі регіонів, застосування механізмів фінансової підтримки.

Окремим аспектом даної проблеми присвячено наукові дослідження українських економістів, зокрема О. Амоша, П. Беленький, В. Будкін, О. Вишняков, М. Долішній, В. Євдокименко, Є. Кіш, М. Козоріз, М. Лендєл, Н. Луцишин, П. Луцишин, В. Ляшенко, Ю. Макогон, М.Мальський, А. Мельник, В. Мікловда, Н. Мікула, А. Мокій, В. Пила, С.Писаренко, І. Студенніков, О. Чмир. Значний внесок у розвиток сучасної теорії транскордонного співробітництва, вирішення окремих проблем його фінансової підтримки внесли зарубіжні вчені: П. Еберхардт, Р. Федан, Т. Коморніцкі, Т. Лієвські, З. Макела, М. Ростішевські, А. Стасяк, З. Зьоло (Польща), Б. Борісов, М. Ілієва (Болгарія), С. Романов, В. Білчак, Л.Вардомський, Й. Зверев (Росія), П. Кузьмішин, Ю. Тей (Словаччина), Д.Віллерс (Німеччина), Р. Ратгі, Г.-М. Чуді (Швейцарія) та інші.

Водночас, багато науково-засадничих питань формування концепції транскордонного співробітництва, у тому числі торгівлі, залишаються недостатньо розробленими.

Метою даної статті є поглиблення теоретико-методологічних засад функціонування транскордонного співробітництва та обґрунтування основних напрямів торгівлі в умовах трансформації міждержавної співпраці. Для досягнення мети були поставлені такі **головні завдання**:

- 1) вивчити та проаналізувати передумови взаємовигідного транскордонного співробітництва, визначення напрямів їх поглиблення та розширення;
- 2) обґрунтувати перспективні шляхи транскордонної торгівлі;
- 3) запропонувати набір інструментів розвитку транскордонного співробітництва на національному та регіональному рівнях;
- 4) обґрунтувати необхідні організаційно-економічні механізми для розвитку транскордонної торгівлі;
- 5) визначити розмежування повноважень між різними гілками влади при регулюванні транскордонного співробітництва;
- 6) з'ясування базових принципів прийняття управлінських рішень при визначенні напрямів транскордонного співробітництва;
- 7) формування основних положень механізму регулювання транскордонного співробітництва;
- 8) визначення умов ефективного функціонування нових механізмів та інструментів транскордонного співробітництва.

Основна частина. Зазначимо, що для раціонального розвитку транскордонних районів України та сусідніх держав, важливо створити і забезпечити ефективне функціонування системних механізмів а також їх економічну взаємодію. Для цього необхідно різносторонній аналіз і узагальнення досвіду розвитку регіональної економіки та міжнародних економічних відносин на території транскордонних регіонів, виявлення інтеграційних процесів, вивчення і узагальнення потенціалів транскордонного обороту зовнішньої торгівлі. На цих засадах здійснюємо оцінку передумов взаємовигідного транскордонного співробітництва, у тому числі торгівлі, визначення напрямів їх поглиблення та розширення. Отже, визначивши перспективні напрями транскордонної торгівлі, можна вирішити конкретні питання доцільності та ефективності транскордонного співробітництва із сусідніми державами з урахуванням реальних умов господарювання та шляхів подальшого розвитку держав. Через те, мова йде про розроблення та реалізацію концепції транскордонного співробітництва, зокрема торгівлі, для забезпечення сталого розвитку транскордонних регіонів [1-3].

Концепція повинна передбачати набір інструментів впливу на розвиток транскордонного співробітництва, вони повинні бути взаємопов'язані на національному та регіональному рівнях. У їх число доцільно включити:

- удосконалення нормативної правової бази, що передбачає розробку і прийняття документів, які визначають порядок здійснення транскордонного співробітництва, характер взаємодії органів влади з його учасниками, умови надання підтримки експортерам;

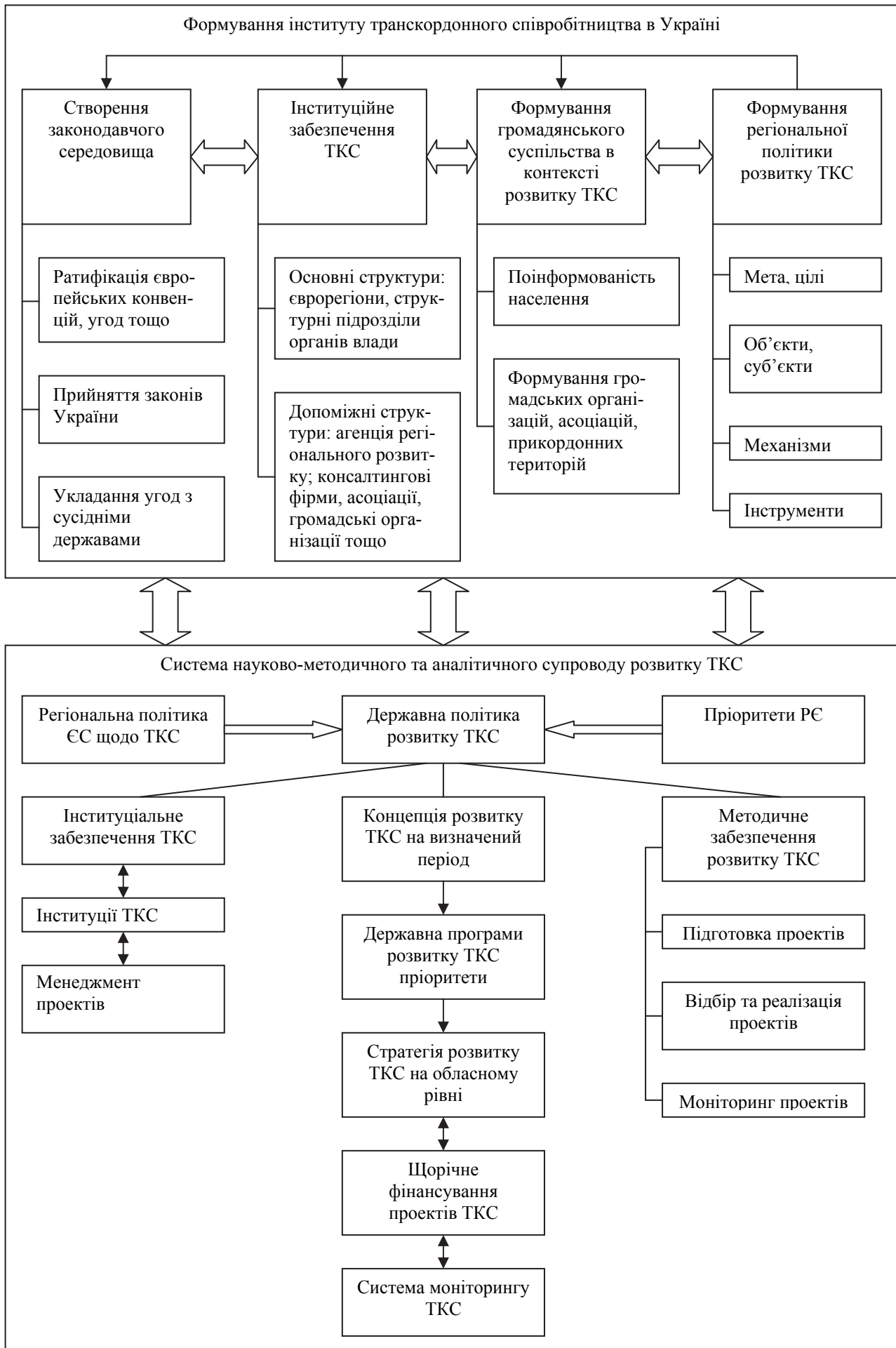

Рис. 1 – Узагальнююча система трансформації транскордонного співробітництва України

- проведення кон'юнктурних та маркетингових досліджень з метою визначення потенціалу та перспектив транскордонних контактів;
- забезпечення функціонування механізмів кредитування і страхування експорту в транскордонному регіоні за участю органів виконавчої влади на місцях;
- створення системи просування товарів на ринки сусідніх держав (посилення реклами та виставково-ярмаркової діяльності, особливо в сфері експорту послуг, організація мережі торговельних представництв, зовнішньоторговельних фірм і спеціалізованих торгових домів, що займаються експортом та імпортом продукції з урахуванням інтересів кожного прикордонного регіону);
- сприяння формуванню збутової та сервісної мереж експортно-орієнтованих підприємств у сусідніх державах;
- створення банку даних інвестиційних проектів для експортерів, як резидентів, так і нерезидентів країни, у прикордонні держави;
- організація спеціалізованого центру сприяння інвестиціям у розвиток транскордонного співробітництва;
- оптимізація вантажопотоків транскордонної торгівлі у регіональному аспекті;
- підтримка створення спілок виробників і експортерів у сфері транскордонної торгівлі;
- підготовка кваліфікованих кадрів для роботи на підприємствах усіх форм власності в рамках транскордонного співробітництва;
- інформаційне забезпечення (створення інформаційної бази, яка містить дані про учасників транскордонних взаємозв'язків, їх можливості та пропозиції; експортний потенціал та імпортних потребах; міждержавних угодах прикордонних країн; наявних інвестиційних програмах і проектах у сфері транскордонної торгівлі; національному та іноземному законодавстві; економічний і фінансовий стан потенційних партнерів тощо) [4].

Варто зазначити, що для ефективного впровадження концепції транскордонного співробітництва в умовах сучасних євроінтеграційних процесів, потрібно формувати наукові засади інституалізації даної співпраці в Україні. Для цього необхідно створювати систему науково-методичного та аналітичного супроводу транскордонного співробітництва. Узагальнююча система трансформації транскордонної співпраці України, нами показана на рис. 1. Створення законодавчого середовища дає можливість розвивати інституційне забезпечення співробітництва, а також формування громадянського суспільства, що дає змогу формувати сучасну регіональну політику транскордонного співробітництва.

Одне з провідних місць у сфері транскордонного співробітництва займає торгівля. З метою її розвитку доцільно використовувати такі організаційно-економічні механізми:

1. Формування політики стимулювання транскордонної торгівлі на основі і в межах основних напрямків соціально-економічного розвитку країни. У довгострокову концепцію, із визначенням місця держави у міжнародному поділі праці, а також стратегічними цілями та орієнтирами, які необхідно включити в концепцію розвитку транскордонної торгівлі, узгоджену з пріоритетами промислової, інвестиційної та структурної політики. Застосування тих чи інших заходів регулювання сприятиме досягненню довгострокових цілей та інтересів.

2. Детальне опрацювання нормативної бази. При реалізації даного напрямку можуть використовуватися різні підходи. Сформована на сьогоднішній день нормативна база зовнішньої торгівлі містить закони, що регулюють основні її форми. Для забезпечення комплексного підходу до регулювання транскордонної торгівлі доцільно розробити і прийняти закон, який носив би рамковий характер і визначав основні принципи і форми такої діяльності, межі компетенції різних рівнів влади у цьому процесі. Крім того, особливу актуальність представляє розробка низки підзаконних нормативних актів, що формують механізм практичного застосування інструментів стимулювання транскордонної торгівлі: державного кредитування суб'єктів господарювання, що беруть участь у експорті-імпорті товарів з транскордонних регіонів та держав, страхування експорту, тощо.

3. Удосконалення організаційно-управлінської структури транскордонної торгівлі та співробітництва. Результативність проведеної зовнішньоторговельної політики багато в чому визначається функціонуванням відповідних органів управління. Необхідно посилити скоординованість дій різних владних органів, сприяти формуванню галузевих об'єднань і асоціацій, а також структур, що стимулюють розвиток прикордонної торгівлі і здатних забезпечити включення країни в міжнародні виробничо-технологічні ланцюжки.

4. Підвищення ролі аналітичних та прогнозних досліджень транскордонної торгівлі. Вивчення практики регулювання транскордонної торгівлі як складової частини зовнішньої торгівлі країни без її виділення у якості пріоритетного на регіональному та національному рівнях дозволяє говорити про переважання оперативного державного регулювання. Навіть цільові програми найчастіше формуються без попереднього проведення комплексної оцінки потенціалу, розробки прогнозів. Аналіз перспектив розвитку сприятиме і більш обґрунтованого застосування заходів поточного оперативного регулювання.

5. Розширення спектру та підвищення ефективності застосування інструментів регулювання транскордонної торгівлі. На нашу думку, особливу увагу слід приділити застосуванню нетарифних методів регулювання, широко поширених у всьому світі. Це стосується підвищення якості продукції, що експортується, посилення технічних стандартів і вимог до імпорту з транскордонних регіонів сусідніх держав. Для запобігання витоку ресурсів за кордон за заниженими цінами доцільно надати обов'язковий характер діючої системи оцінки

їх якості і кількості. Важливо здійснювати непрямий контроль над експортними цінами при експортно-імпорتنних операціях на транскордонних територіях шляхом визначення і розповсюдження рекомендованих цін галузевими союзами експортерів та органами держуправління. Зберігає актуальність і практичне відпрацювання механізму застосування захисних заходів у транскордонній торгівлі, особливо у транскордонних районах між Білоруссю, Росією, Польщею, Словаччиною, Угорщиною (спеціальних, компенсаційних, антидемпінгових мит), активно вони використовуються в інших державах [2-3].

Реалізацію зазначених напрямків необхідно здійснювати на основі взаємодії всіх рівнів влади. Проблема чіткого розмежування повноважень між ними в різних сферах діяльності вимагає свого рішення як умова формування в країні сучасної системи державного регулювання економіки. Наявні недоліки законодавчої та нормативної баз не дозволяють чітко визначити роль і ступінь відповідальності регіональних і місцевих органів влади за процеси, що здійснюються на їх територіях.

Розмежування повноважень між різними гілками влади при регулюванні транскордонного співробітництва і торгівлі може бути таким:

- на загальнодержавному рівні формуються стратегічні напрямки розвитку, що зумовлюють характер управлінських рішень на інших рівнях, а також встановлюються обмеження і розмежування, забезпечується узгодженість інтересів різних структур;

- на місцевому рівні здійснюється практична реалізація управлінських функцій (комплексний аналіз, прогнозування, стратегічне планування, контроль, організація, координація). У сфері транскордонної торгівлі на мезо- та мікрорівнях необхідно вирішувати завдання розробки концепцій і програм розвитку транскордонної торгівлі області, міста, району, а також організаційної та інформаційної підтримки учасників. Причому не всім місцевим органам управління доцільно формувати власну стратегію розвитку транскордонної торгівлі. Необхідність управління даною сферою визначається її масштабами, місцем в економіці міста чи району. Вважаємо, що зазначені напрями слід реалізовувати в першу чергу на рівні областей та великих міст.

При цьому підході основна функція органів влади будь-якого рівня полягає у визначенні орієнтирів і перспектив розвитку транскордонної торгівлі. Загальнодержавні та місцеві органи повинні розробляти концепцію транскордонної торгівлі в рамках основних напрямків соціально-економічного розвитку регіонів з урахуванням цілей, поставлених вищими органами влади.

Доцільно також визначити роль окремих районів областей як посередників між інститутами суміжних держав у системі регулювання транскордонної торгівлі. Видається, що такі інституційні структури здатні зіграти важливу роль у визначенні загальних стратегічних напрямків розвитку взаємопов'язаних в історичному та економічному аспектах регіонів, у вирішенні питань координації, реалізації спільних проектів, підвищення результативності заходів за рахунок об'єднання зусиль різних транскордонних територіальних утворень. Перспективним прикладом стратегічного співробітництва прикордонних держав стало утворення євро регіонів «Буг», «Верхній Прут», «Дніпро», «Карпати», «Нижній Дунай» на кордонах Росії, України, Польщі, Білорусі, Румунії, Угорщини, Словаччини [1-2].

При виробленні напрямків вдосконалення регулювання транскордонної торгівлі на рівні областей (воєводств) пропонується виходити з ряду принципів, які є базовими для прийняття будь-яких управлінських рішень у даній сфері і водночас мають регіональну специфіку: науковість, системність, комплексність, історизм, облік просторових і часових меж, узгодження інтересів центру і регіону, орієнтація на особливості регіональної економіки.

Таким чином, для підвищення ефективності управління транскордонною торгівлею на регіональному та національному рівнях особливого значення набувають завдання більш чіткого визначення ролі окремих рівнів влади в її регулюванні, дотримання принципів прийняття та обґрунтування управлінських рішень. Реалізація цих завдань пов'язана зі створенням комплексної системи прогнозування і планування транскордонної торгівлі в аспекті основних напрямів соціально-економічного розвитку регіонів. В умовах збереження функцій регулювання за загальнодержавними органами влади все більшого значення набувають функції стратегічного управління на всіх рівнях ієрархії влади, що передбачають розробку концепцій, програм і механізмів розвитку транскордонної, зовнішньоторговельної діяльності [3].

Відповідно до запропонованої концепції основними завданнями транскордонної співпраці залишаються створення умов для забезпечення сталого збалансованого економічного зростання транскордонних регіонів та підвищення рівня добробуту населення, що проживає на цих територіях. Реалізація зазначених завдань визначає необхідність:

- подальшого розвитку багатовекторного взаємовигідного співробітництва між державами ЄС та СНД у транскордонних регіонах;
- розширення взаємовідносин з регіональними економічними і фінансовими організаціями;
- залучення іноземних інвестицій сусідніх держав у розвиток транскордонної інфраструктури;
- підвищення конкурентоспроможності товарів і послуг підприємств - учасників транскордонної торгівлі;
- прискореного розвитку експортоорієнтованих і імпортозамінних виробництв, особливо у транскордонних регіонах;
- удосконалення методів захисту цін транскордонного товарного ринку та забезпечення економічної безпеки транскордонних регіонів;

– визначення обсягів продукції і структури економіки регіону, можливості подальшого розвитку та диверсифікації, перш за все шляхом переходу на багатофункціональний характер господарської діяльності, зокрема відсталих сільських районів [4].

Необхідно реалізувати транскордонну торгівлю та співробітництво з усіма сусідніми державами на основі дотримання пріоритету регіональних і національних економічних програм. Інтеграція регіональних ринків України та інших держав повинна бути реалізована за допомогою формування добросусідських відносин, залучення інвестицій і участі цих держав у транскордонних проектах у галузі транспорту та транскордонної інфраструктури. Доцільно також створити сприятливі умови активізації співпраці з європейськими інтеррегіональними інститутами та кредитними організаціями.

Механізм системного розвитку та регулювання транскордонної торгівлі в концепції доцільно розробити у вигляді окремих блоків. Розглянемо основні з них.

Блок 1. Збір та аналіз даних про транскордонну торгівлю здійснюється відповідними структурами державних і місцевих органів влади.

Блок 2. Розробка концепції розвитку та регулювання транскордонної торгівлі, яка є основоположним документом у зазначеній сфері включає цілі, задачі та основні напрями розвитку. Постановка в достатній мірі обґрунтованих цілей і завдань можлива лише на основі аналізу комплексної інформації, прогнозування, визначення пріоритетів, тобто за умови дотримання принципу науковості. Крім того, при розробці концепції, визначенні довгострокових орієнтирів особливу значимість набувають принципи історизму та економіко-географічного положення. Максимальний ефект може принести соціально-економічна політика, яка враховує наявний досвід сучасного транскордонного співробітництва і торгівлі ЄС, програми розвитку добросусідства в Європі в умовах руху Європейського Союзу на схід, що забезпечує спадкоємність розробки та впровадження системи спеціалізованої інформації та обліку.

Блок 3. Регулювання транскордонної торгівлі здійснює вплив на динаміку, товарну і географічну структуру експортно-імпорتنних операцій між Україною, Польщею та іншими державами, що мають з нею спільний кордон. Це можливо шляхом застосування визначених законодавством заходів тарифного і нетарифного регулювання, валютних інструментів державними органами виконавчої влади, а також методів, що є в розпорядженні регіональних органів влади (розробка нормативних документів і цільових програм розвитку зовнішньої / транскордонної торгівлі) [4].

Розробку програми розвитку і регулювання транскордонної торгівлі доцільно покласти на відповідні структури адміністрацій областей. Даний документ повинен включати розділи:

– оцінка сучасного стану та проблем торговельно-економічних відносин регіонів з прикордонними державами;

- мета і завдання програми;
- механізм реалізації;
- терміни реалізації;
- виконавці;
- ресурси, що є необхідними для реалізації програми;
- заходи стимулювання транскордонної торгівлі.

Заходи стимулювання транскордонної торгівлі передбачають:

- розроблення нормативної бази, необхідної для вирішення поставлених завдань;
- вдосконалення організаційної структури транскордонної торгівлі;
- інформаційне забезпечення транскордонної торгівлі;
- аналіз і прогнозування ринків основних експортних товарів прикордонних держав і регіонів;
- розробка механізму оцінки впливу проектів підприємств;
- надання державних гарантій учасникам транскордонної торгівлі;
- створення страхових і заставних фондів для залучення інвестиційних і кредитних ресурсів інвесторів з прикордонних держав;
- створення галузевих об'єднань експортерів.

Таким чином, механізм регулювання та розвитку транскордонної торгівлі формується виходячи з наступних основних положень:

– багатовекторність транскордонного співробітництва в сукупності із заходами, запланованими на загальнодержавному та регіональному рівнях щодо удосконалення податкової та грошово-кредитної політики, підвищенню інвестиційної привабливості регіональних економік дозволять поліпшити стан платіжного балансу регіонів країни;

– для обґрунтування транскордонного взаємовигідного співробітництва можна використовувати оцінку різнобічного потенціалу, оцінку способів включення в регіональний поділ праці, порівняльну оцінку спільних рис, цілей і шляхів розвитку, а також умов співробітництва та торгівлі;

– Україна має можливість впровадження нових форм взаємовигідної транскордонної співпраці з усіма сусідніми державами з урахуванням своїх національних інтересів, особливо в частині вирішення загальних регіональних соціально-економічних проблем, що мають важливе значення для забезпечення безперешкодного переходу до сталого розвитку регіонів;

- особливу увагу слід приділити проблемним і депресивним регіонам у прикордонні, де є актуальною

допомога районам зі слабо розвинутою промисловою і соціальною інфраструктурою, наявністю малих моногалузевих міст, що мають високий рівень безробіття;

– основне значення у зовнішньоторговельній цінній політиці – це сприяння підвищенню якості продукції, що експортується, переорієнтації виробника на складну наукоміську продукцію [1-4].

Проекти транскордонного співробітництва доцільно зосередити на створенні стимулів для розвитку транскордонного співробітництва і торгівлі на регіональному та місцевому рівнях, зокрема:

– розвиток людського капіталу, що припускає моніторинг та вивчення основних тенденцій міграційних процесів усередині країни, сприяння вільному переміщенню трудових ресурсів та їх ефективного розміщення на транскордонних територіях;

– забезпечення єдності економічного простору держави при збереженні самостійності регіональних і місцевих органів влади у прийнятті рішень в рамках своєї компетенції – усунення бар'єрів на вільне переміщення товарів і послуг, капіталів через кордон, відкриття регіональних ринків, усунення перешкод при реалізації інвестиційних проектів на транскордонних територіях;

– подолання існуючих бар'єрів на шляху міжтериторіального переміщення трудових ресурсів, капіталу, товарів та послуг з метою активізації підприємницької та інвестиційної діяльності в різних регіонах, зниження темпів економічного зростання транскордонного товарообігу;

– сприяння проведенню економічних реформ на регіональному та місцевому рівнях, виходячи насамперед із принципу багатofункціональності розвитку.

Досягнення цілей, поставлених для реалізації проектів транскордонного співробітництва і торгівлі в середньостроковій перспективі, може бути забезпечено вирішенням наступних завдань:

– ефективного виконання законодавчих рішень щодо розмежування повноважень між рівнями державної влади та місцевого самоврядування;

– створення системи моніторингу регіональних економічних показників – економічного розвитку транскордонних регіонів, стану нормативної правової бази, ходу соціально-економічних реформ, формальних і неформальних бар'єрів для ведення бізнесу та здійснення інвестиційних проектів тощо;

– сприяння міжрегіональної координації рішень у галузі транскордонного співробітництва і торгівлі – участь представників державної влади в плануванні інфраструктурних проектів, координація транспортних потоків і будівництва транспортних об'єктів у прикордонні, створення системи освіти з урахуванням регіональних інтересів;

– сприяння виконанню «пілотних» проектів економічних реформ на регіональному та місцевому рівнях – розробка і прийняття уніфікованої з іншими країнами нормативної правової бази для проведення експериментів з впровадження нових інструментів транскордонного співробітництва і торгівлі.

Обов'язковими умовами ефективного функціонування нових механізмів та інструментів транскордонного співробітництва і торгівлі, що передбачаються концепцією, є:

1. Побудова системи моніторингу регіональних торгово-економічних показників. Здійснення таких пріоритетних напрямів соціально-економічних реформ, як активна регіональна політика щодо транскордонних регіонів, децентралізація управління, вимагають створення системи, яка дозволяє оперативно отримувати і аналізувати інформацію про стан економіки транскордонних регіонів, стан регіональних фінансів, показники, які характеризують ефективність транскордонного співробітництва в різних галузях та пов'язаних з цим проблем. Дана система покликана також забезпечити збір інформації та проведення типологізації транскордонних територій за критеріями з метою забезпечення виконання довгострокових пріоритетів територіального розвитку транскордонного регіону.

Система повинна бути пов'язана зі збором даних та аналізом стану нормативної правової бази на регіональному та місцевому рівнях, оцінкою інфраструктурних можливостей для реалізації великих інвестиційних проектів у транскордонних регіонах, виявленням формальних і неформальних бар'єрів для ведення бізнесу та здійснення інвестиційних проектів.

Система моніторингу покликана стати інструментом знаходження та поширення інформації про кращі умови транскордонної торгівлі. Розмежування повноважень між рівнями влади і управління передбачає певну автономію регіональних і місцевих органів влади у прийнятті рішень у рамках своєї компетенції, що в свою чергу створює передумови для існування різних регіональних можливостей проведення реформ.

2. Підвищення рівня конкурентоспроможності економіки транскордонних регіонів у середньостроковій перспективі. Дана умова пов'язана зі сприянням центральної влади зусиллям адміністрацій транскордонних областей щодо проведення активної торгово-економічної політики, у тому числі реалізації інвестиційних проектів у галузі транспортної інфраструктури на транскордонних територіях.

3. Багатоваріантність вжитих заходів і, відповідно, непередбачуваність їх наслідків. Ця умова характеризує реалізацію чергового етапу соціально-економічних реформ і масштабність поставлених завдань. Враховуючи необхідність децентралізації економіки транскордонних регіонів у середньостроковій перспективі, слід розширити практику «пілотних» проектів з виконання різних сценаріїв реформ на регіональному рівні як в міжрегіональному, так і в транскордонному аспекті. Для ефективного використання «пілотних» проектів (угод, рекомендацій, рішень) на місцевому рівні необхідна розробка відповідної нормативної правової бази, а також впровадження отриманих результатів у практику транскордонної торгівлі. У ряді випадків має місце фінансова підтримка з боку центральних органів управління і програм транскордонного співробітництва ТАСІС,

спрямована на співфінансування експериментальних проектів.

4. Впровадження ефективних стимулів проведення економічних реформ на регіональному та місцевому рівнях в ув'язці з рішенням завдань, що стоять перед центром. Підвищення самостійності регіональних і місцевих органів влади у вирішенні питань, що знаходяться в межах їх компетенції, перехід на нові принципи надання фінансової допомоги у зв'язку з розмежуванням повноважень передбачає зниження втручання органів держуправління в дані рішення. Для цих цілей доцільно запроваджувати систему мотивації для реалізації пріоритетних економічних реформ транскордонного співробітництва на регіональному та місцевому рівнях, цьому може сприяти використання відповідних фінансових механізмів [1-5].

Просування України по шляху сталого регіонального розвитку залежить від якісного розширення її зв'язків з транскордонними регіонами сусідніх держав. Останнє обумовлено орієнтацією найважливіших галузей виробництва та сфери послуг на зовнішній ринок, залежністю українського сировинно-енергетичного ринку від імпорту. Основною метою проектів і механізмів регулювання прикордонної торгівлі має стати участь регіонів в регіональному та міжнародному поділі праці на основі використання конкурентних переваг кожного з них.

У найближчий період необхідно привести національне законодавство, яке регулює зовнішню і транскордонну торгівлю, у відповідність з міжнародними нормами, угодами, інструкціями, принципами; визначити механізми залучення та використання іноземних інвестицій для підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів; розвинути системи сертифікації та якості експортної продукції, визнані зарубіжними партнерами, тощо

Досягнення цілей передбаченими механізмами транскордонної торгівлі і співпраці в рамках запропонованої концепції може бути забезпечено вирішенням наступних завдань:

- створення системи моніторингу регіональних економічних показників;
- прискорення соціально-економічного розвитку регіонів;
- сприяння міжрегіональної координації рішень у сфері транскордонного співробітництва та торгівлі;
- реалізація «пілотних» проектів економічних реформ на регіональному та місцевому рівнях.

Висновки. Базуючись на результатах проведених досліджень, ми прийшли до наступних висновків:

1. Багатофункціональний розвиток транскордонних районів України може бути досягнутий за допомогою реалізації стратегії, основні положення якої включають:

- нарощування і поліпшення технічного стану основних виробничих фондів, удосконалення інфраструктури, реструктуризація економіки;

- збільшення, завдяки високій якості природного середовища, багатій культурної спадщини, обсягу і складу туристичних послуг, які повинні стати провідною ланкою перетворень для інших галузей виробництва і послуг, забезпечення комплексного розвитку сільськогосподарської сфери. Доцільно об'єднати виробництва екологічно чистої продукції та надання туристичних послуг, що дозволить задіяти надлишковий трудовий потенціал в аграрному секторі і розширити галузь туризму;

- організація виробництва екологічно чистих видів продукції у великих обсягах і підвищення експортних можливостей регіону в умовах кращої, ніж у середньому по країні, структури земельних площ, високого рівня виробництва молока, картоплі, зерна і великої рогатої худоби, багатій сировинної бази, сприятливих природних умов;

- розширення участі регіону в міжнародному обміні, і перш за все, з державами СНД, зокрема з прикордонними територіями Білорусі, Росії, Молдови; розвитку транспортної інфраструктури; прискорення євроінтеграційних процесів у зв'язку з членством Польщі, Словаччини, Угорщини у Європейському Союзі;

2. Транскордонні регіони України мають гарні можливості розширення масштабів і поглиблення співпраці з областями Росії, південними областями Білорусі, східними регіонами Польщі, Словаччини, Угорщини, північними областями Молдови та Румунії в рамках євро регіонів «Буг», «Верхній Прут», «Нижній Дунай», «Карпати» і «Дніпро» і досягнення таким чином соціально-економічного зростання. Ефективними формами співробітництва повинні стати обмін інформацією в галузі соціально-економічної статистики, розвиток транскордонних міжбанківських фінансових потоків, проведення спільних економічних досліджень, розширення прикордонного ринку торгівлі товарами власного виробництва тощо.

3. Досягненню сталого багатофункціонального розвитку регіонів перешкоджає ряд бар'єрів, що вимагає не тільки обліку, але, по можливості, зменшення ступеня або усунення їх впливу в цілому при практичній реалізації запропонованої концепції. Основними обмеженнями є: недостатній рівень розвитку фінансових та організаційних структур, що підтримують туристичну діяльність; необхідність меліорації значної частини земель; низький потенціал переробки сільськогосподарської продукції; незначний обсяг несільськогосподарських робіт; відсталість більшості одноосібних землеробських господарств, тощо. Вступ Польщі, Словаччини, Угорщини, Румунії до ЄС дає можливість адаптуватись до чинного законодавства та стандартів Європейського Союзу, що сприяє розширенню можливостей прискорення темпів розвитку прикордонних районів України.

РЕЗЮМЕ

Проаналізовано сучасні засади та тенденції формування концепції транскордонного співробітництва та торгівлі України із сусідніми державами.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, транскордонна торгівля, євро регіон, транскордонний ринок праці, інституційне співробітництво, спільні транскордонні проекти, зовнішньоекономічна діяльність, торговельно-економічна співпраця

РЕЗЮМЕ

Проанализированы современные основы и тенденции формирования концепции трансграничного сотрудничества и торговли Украины с соседними государствами.

Ключевые слова: трансграничное сотрудничество, трансграничная торговля, евро регион, трансграничный рынок труда, институциональное сотрудничество, совместные трансграничные проекты, внешнеэкономическая деятельность, торгово-экономическое сотрудничество.

SUMMARY

Analysis the modern principles and trends of the concept of cross-border cooperation and Ukraine's trade with neighboring countries.

Key words: transborder cooperation, transborder trading, European region, cross-border labor market, institutional cooperation, joint cross-border projects, foreign trade, trade and economic cooperation.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Будкін В. С. Співробітництво західних областей України з країнами ЄС / В. С. Будкін // Журнал європейської економіки Тернопільського національного економічного університету. – Т. 5. – № 4. – 2006. – С. 428–444.
2. Журба І.Є. Транскордонне співробітництво в системі міжнародних економічних відносин//Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки.-Хмельницький.-2008.-№1,Т.1 .-С. 80-89
3. Журба І.Є. Транскордонне співробітництво країн Центральної та Східної Європи в умовах розширеного ЄС (питання теорії та практики): Монографія. – Хмельницький: ХНУ, 2008. – 311 с.
4. Левчук Е. О концепции приграничного сотрудничества и торговли Польши и сопредельных государств // Общество и экономика. – М.: Наука. – №3. – 2009
5. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво : монографія / Н. Мікула. – Львів : ІРД НАН України, 2004. – 395 с.

УДК 625.1 (477)

**ІСНЮЮЧІ ПАРАМЕТРИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ
ЗАЛІЗНИЧНОГО КОМПЛЕКСУ ДОНЕЦЬКОГО РЕГІОНУ**

Зова В.А., доцент, к.е.н. Донецького інституту залізничного транспорту

Постановка проблеми Залізничний транспорт є складною соціально-економічною системою із внутрішньою, тільки йому притаманною територіально-виробничою структурою. Залізниці самим тісним образом пов'язані з економікою і соціальним розвитком територій, на яких вони розташовані.

Донецька залізниця є складовою частиною залізничного транспорту України та пролягає по території Донецької і Луганської, частково Дніпропетровської, Запорізької і Харківської областей України. Основну часту території тяжіння Донецької залізниці складає Донецький економічний район.

Аналіз останніх досліджень та публікацій Проблемам забезпечення ефективності функціонування транспортних комплексів регіонів України присвячено ряд праць вітчизняних вчених, а саме М.І. Данька, В.Л. Диканя, Н.В. Якименко, Ю.В. Соболева, Л.О. Позднякової, О.Г. Дейнеки, Ю.С. Бараша, В.Д. Зеркалова, Л.Ю. Яцківського [3-8], Н.В. Чебанової, О.Г. Кірдіної, та ін. Однак незважаючи на те, що проблемам транспортних комплексів регіонів нашої держави приділялась величезна увага, але узагальнення та співставлення основних існуючих параметрів ефективного функціонування залізничного комплексу потребують подальшого визначення, в чому і полягає мета даної статті.

Виклад основного матеріалу Донецький економічний район - потужний міжрегіональний територіально-виробничий комплекс, що включає до свого складу Донецьку і Луганську області, розташований на південному сході України поруч з промислово розвиненими районами країни: промисловим і лівобережним Придніпров'ям. На півночі межує з Белгородською і Воронежською областями, а на сході - з Ростовською областю Російської Федерації. На півдні омивається водами Азовського моря [1].

Він являє собою вагомий частину економічного потенціалу України. Вигідне географічне положення, близькість джерел сировини і ринків збуту продукції, багатогалузева промисловість, розвинута мережа транспортних комунікацій, висока густина населення району виділяють його серед інших економічних районів країни. Займаючи 8,8 % території і зосереджуючи 15,2% населення, Донецький економічний район виробляє 25 % обсягу промислової та 8,0 % обсягу сільськогосподарської продукції країни. Тут найвища густина міського населення, найнижча - сільського, найбільший промисловий потенціал і в той же час найнижча густина сільського розселення. За рівнем техногенного навантаження на навколишнє середовище район посідає одне з перших місць у Європі та світі. У районі утворився індустріально-аграрний господарський комплекс із